

Sadržaj

Uvodna napomena	9
PRVI DIO	11
1. Prošlost i povijest	13
1.1. Polazište - sadašnjost ili epoha bez imena	13
1.2. Prošlost nakon "kraja povijesti"?	14
1.3. <i>De Ciceronis historia</i>	20
1.4. Pamćenje, sjećanje i povijest	23
1.5. Sukobljene "kulture sjećanja" - primjer hrvatskoga društva	26
1.6. Povijest vs. historija	30
2. Osobni motivi za bavljenje prošlošću	32
2.1. Obiteljski narativ	32
2.2. Antihercegovački narativ	38
2.3. Zavičaj kao motiv	41
2.3.1. Prostor	42
2.3.2. Ljudi	50
DRUGI DIO	59
Ban Josip Jelačić	61
Povijesni hrvatski grb	66
Alojzije Stepinac	70
Hrvatske županije u prošlosti	74
Ante i Josip	78
Moje drago zercze!	81
Milan pl. Šufflay	84
Atentat u Sarajevu	88
Banovina Hrvatska	91
Neum - Klek	94
Himna	97

Prošlost u šest pića	100
Ante Starčević	103
Josip Juraj Strossmayer	107
Hrvatsko proljeće	111
Ivo Pilar	113
Što nam je sve (bila) Hercegovina	116
Car i kralj Franjo Josip prije 100 godina u Mostaru	119
<i>Govor</i>	120
<i>Vožnja kroz Mostar</i>	121
<i>Pozdravni govori</i>	121
Turizam i prošlost	123
Bosansko-hercegovački parlamentarizam	125
Bilig	128
Fra Paškal Buconjić	131
Carl Patsch i Hercegovina	134
Stjepan Radić	137
"Crna umjetnost" i hrvatski kulturni prostor	141
Hrvati Hercegovine i 1941. godina	
I. dio: travanj 1941.	144
Hrvati Hercegovine i režim NDH	147
Režim NDH i Srbi Hercegovine 1941. godine	
Uvodni okvir	150
Režim NDH i Srbi Hercegovine: Lipanjski ustanak 1941.	153
Čapljinjski kraj u ljeto 1941. godine	157
Jedan neobjavljivani odgovor na optužbe	160
Plan o trećinama	164
Zdanja sazdana od uspomena	166
Đogat	168
Duhan	171
Ivan Milićević	174
Zapadna Hercegovina: prostor bez granica	177
Hajduci	179
Spomen na jednu crkvu	182
Prošlost obavijena viticama	185
Maksimilijan Kolbe	
Povodom tridesete obljetnice kanonizacije	189
Disertacija	193
Drugi vatikanski sabor	196

Nastanak Matice hrvatske(Matrix croatica)	199
Veliki jubilej kršćanstva	202
Nešto o odnosima vlasti i Katoličke Crkve u komunističkoj Jugoslaviji	205
Odreknuce	208
Korijeni naše korupcije	211
Uporaba Balkana	215
Krunoslav Draganović	218
Pavao Ritter Vitezović	222
Riješene sve nepoznanice oko rata u BiH: Za sve krivi Hercegovci i "hercegovački lobi"	225
Popisi	228
Fra Dominik Mandić	232
Feudalizam, osvajači i ljudska prava	235
Ivan Mažuranić	239
Stoljeće od početka Velikoga rata	243
Antun Gustav Matoš	247
80 godina križa na Križevcu	250
Počeci hrvatsko-katoličkoga školstva u Hercegovini	254
Diva Grabovčeva	258
Obmana o 1980-ima Osvrt povodom 30. godišnjice nastanka "Bijele knjige" ...	261
170 godina od nastanka jednoga opasnog "nacrtu"	265
Alberto Fortis o našim predcima	268
Svaštari i sveznadari	271
Zajc i Zrinski	275
Od "Kosače" do "Hrvoja"	279
Odgovor na krizu društva Jedan jednostavan primjer iz prošlosti	282
Doktor mira	286
Odgovor na agresivni sekularizam Jedan primjer iz prošlosti - Ivan Marija Vianney	289
70 godina od završetka Drugoga svjetskog rata	293
Bleiburg	296
Munja od Gabele	299
Fra Didak i politika	303
Blaženik ili svetac?	306
Daytonski poučak	309

Lustracija	312
Bura	315
Hrvatski državni sabor: Pavelićev ili Pavletićev?	319
Antifašizam: floskula ili maska	322
Mostarsko savjetovanje	326
Herceg	330
Polog	333
Sakcinski	337
Orjuna	341
Seljačke radne zadruge	345
Bakula o Hercegovcima	349
Herceg-Bosna	353
Pravo na sjećanje	357
Ujevićeva Hrvatska enciklopedija	360
Vihor	363
Deklaracija	366
Izjavom na deklaraciju	370
Prevrat	374
Glad	378
Kult (s)ličnosti	382
Wossner	386
Bilinski	389
Herceg-Bosna ili...	393
"Dragi kamen"	397
Etnos i nacija	401
Marx i Hrvati	404
(Ne) suočavanje s prošlošću	408
Krstjani	411
Navijanje i umivanje	415
Ilija	418
Nije bilo uzalud!	422
Uvjetovani refleks	425
Izvori i literatura	427
Popis imena	435

Uvodna napomena

Tekst koji slijedi, izvorno je bio drukčije zamišljen. Trebao je to biti prilog koji bi poslužio kao nešto opsežnija prolegomena drugom dijelu knjige, kao teorijska podloga za publicistički zgotovljen konglomerat raznovrsnih tema iz povijesti, koje je uredništvo glasila *Crkva na kamenu* redovito objavljivalo u vremenskom rasponu od osam godina. No ono što nas je snašlo s proljeća 2020. godine, onaj fascinirajući trenutak kada je pred očima svakoga od njegovih stanovnika naglo usporio ritam svijeta (čime smo u karantenskom ozračju tjeskobe i iščekivanja raspleta krize dobili višak vremena za različita propitivanja i promišljanja, za introspekciju i autorefleksiju), pobudilo je nešto istančaniji osjećaj za uočavanje promjena u nama i otvorilo neke nove "prozorčice" za pogled na neka od (meni) posebno važnih pitanja povezanih s prošlošću, te je u određenoj mjeri utjecalo i na izmjenu prvotno zamišljene strukture ovoga teksta i na njegovu konačnu verziju. Zapravo je glavna promjena u tomu što će u redcima koji slijede biti nešto više "osobnoga" nego bi to bilo inače u promišljanju nekih teorijskih i pojmovnih kontroverzi (oko prošlosti, povijesti, historije itd.), a tu su i pojedini dijelovi s izrazitim autobiografskim elementima, čija je jedina svrha iznošenje vlastitih razloga i motiva za bavljenje prošlošću.

Ovi redci nastajali su u nesvakidašnje i po mnogočemu misteriozno doba, kada čovjek, propitujući sve i svašta vezano uz izazove suvremenoga načina života, povremeno sebe "uhvati" kako o nekim krupnim životnim temama (o vlastitim i kolektivnim identitetima, o povijesti, o sjećanju i pamćenju, o smislu života, o obitelji, o budućnosti, o smrti, o transcendenciji, o Bogu) razmišlja na drukčiji način ili barem intenzivnije negoli ranije u tzv. "normalnim" okolnostima, posve uvjeren da je s proljeća 2020. u njegov život, štoviše posred čitava čovječanstva, zasjekao jedan oštar rez, koji već sada ostavlja tako dubok trag da bi mogao ući u kategoriju tzv. razdjelnica povijesti. Nije mala stvar biti neposrednim očevidcem, živim svjedokom globalnih poremećaja izazvanih u prvom redu pandemijom koja, kako za sada stvari stoje, ima obilježja epohalne prekretnice, bez obzira na to što

bi joj bio stvarni uzrok (prirodni, laboratorijski ili "medijski" virus u zakulisnoj igri političko-ekonomskih korporativnih moćnika). U medijskom se prostoru javljaju brojni glasovi koji gotovo unisono najavljuju da nakon ovoga više ništa ne će biti isto te da se nužno moramo privikavati na nešto što su mediji nazvali "nova normalnost", što god se pod tim pojmom mislilo ili (pod)razumijevalo. Povjesničari su među prvima pozvali na suzdržanost i oprez s apokaliptičnim tonovima i katastrofičnim zaključcima.¹ Uglavnom s dobrim argumentima, jer povijesna iskustva pokazuju da je u prošlosti bilo sličnih pa i daleko opasnijih pandemijskih izazova, a onda bi se tijekom povijesti nakon nekoga vremena vraćao u stara korita.² Moguće da će i ova globalna nepogoda završiti na sličan način, ali za sada, zbog previše nepoznanica, sve ostaje na razini nagađanja.

Ova izvanredna situacija potaknula me je na drukčije promišljanje odnosa sadašnjosti i prošlosti. O nekim temama koje slijede nikada nisam pisao u prvom licu, a vjerojatno ni ne bih, barem ne na ovako osoban način, da mi poticaj na neobičan način nije dalo ono "nešto na granici živoga i neživoga", koje mi je, razotkrivši svu krhkost vlastita bića i čitave naše civilizacije, pokazalo da se nemoguće osobno izmaknuti i s neke zamišljene udaljenosti promatrati i prosuđivati stvarnost.

¹ Nekoliko probranih naslova: www.welt.de/politik/deutschland/video/206515711/Historiker-Sven-Felix-Kellerhoff-Coronavirus-nicht-so-schlimm-wie-die-Spanische-Grippe.html

<https://www.spiegel.de/geschichte/coronavirus-wie-die-welt-nach-der-pandemie-aussehen-wird-a-00000000-0002-0001-0000-000170114601>

<https://www.arte.tv/de/videos/097016-000-A/anne-rasmussen-historikerin-epidemien-werden-immer-als-fremd-empfunden/>

www.badische-zeitung.de/es-gibt-weiterhin-raetsel-mediziner-und-historiker-zu-grippe-pandemien--183759033.html (pristup ostvaren 21. 4. 2020.).

² Podsjetimo samo na kugu u vrijeme cara Justinijana, 541.-542. ili na "Crnu smrt" (kugu) u 14. stoljeću. Slična se pandemija ovoj našoj (premda s težim posljedicama i puno većim brojem žrtava, prema procjenama između 50 i 100 milijuna) zadnji put pojavila prije nešto više od stotinu godinu. Nazvana je "španjolskom gripom" samo zbog činjenice što su španjolski mediji prvi o njoj slobodno pisali. Za pregledan osvrt na epidemije i pandemije u povijesnoj perspektivi vidi: JÖRG VÖGELE - ULRICH KOPPITZ - HIDEHARU UMEHARA, "Epidemien und Pandemien in historischer Perspektive", u: *Epidemien und Pandemien in historischer Perspektive*, JÖRG VÖGELE - STEFANIE KNÖLL - THORSTEN NOACK (prir.), Wiesbaden, 2016., str. 3-31.